

Aleksandra Erlandsson

ROLA, STATUS I KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY W SZWECJI NA TLE DOKONUJĄCYCH SIĘ ZMIAN I NOWYCH POTRZEB UŻYTKOWNIKÓW

Bibliotekarz wczoraj i dziś

Bibliotekarz żyje w świecie pełnym przemian, a jego warsztat pracy to już nie tylko tradycyjne media, ale cała gama nowych nośników informacji i wiedzy. Dzisiejsza praca bibliotekarza to seria ciągłych wyzwań i zadań, dotychczas niezwiązanych z tym zawodem. Na przestrzeni wieków zmieniały się systemy społeczne, ideały i cele kształcenia, lecz biblioteka i bibliotekarz zawsze istnieli. Potrzeba instytucji, która gromadzi wiedzę, organizuje ją i czyni dostępną była zawsze aktualna. Istotna zmiana ostatnich lat to fakt, że książka nie ma już monopolu na miejsce w bibliotece. Wraz z innymi drukowanymi dokumentami dzieli je na równych warunkach z mediami audiowizualnymi i cyfrowymi.

Podobnie jak cele i zadania biblioteki, tak również podstawowe zadania bibliotekarza były i są takie same. Bez względu na typ mediów, wybór, zbieranie, systematyzowanie i rozpowszechnianie informacji były głównym zadaniem bibliotekarza. Każdy bibliotekarz na przestrzeni wieków miał swoje problemy i możliwości, lecz zawsze podobny obszar pracy. Dokument musi być opracowany i zorganizowany bez względu na to, czy jest on tabliczką kamienną, pergaminem, drukowaną książką, filmem, CD-ROM-em, czy też tekstem z Internetu. Bibliotekarz jest profesjonalnym organizatorem wiedzy i z tego też względu podobieństwa między tym sprzed setek lat i z dnia dzisiejszego są tak liczne, jak różnice. Amerykański bibliotekarz Peter Young, patrząc na zdjęcie ojca, również bibliotekarza, przedstawiające go na tle zbiorów orientalnych Library of Congress w Waszyngtonie, stwierdził, że: „zmiany, jakie dokonały się w zawodzie bibliotekarza w ciągu jednej generacji są większe niż te, które dokonały się na przestrzeni ostatnich stu pięćdziesięciu czy dwustu lat”. Analizę roli i statusu szwedzkich bibliotekarzy warto więc rozpocząć od przełomu XIX i XX wieku, kiedy to formował się zawód bibliotekarza działającego wśród

szerokiej rzeszy społeczeństwa oraz kiedy rozpoczęło się pierwsze zorganizowane kształcenie kadr bibliotekarskich.

Szwedzki bibliotekarz na przełomie XIX i XX wieku

U schyłku XIX wieku zawód bibliotekarza w Szwecji nie dawał praktycznie żadnych możliwości utrzymania się, a praca w bibliotece traktowana była jako praca społeczna lub jako drugorzędne zajęcie, dające kilka dodatkowych koron. Fakt, iż pierwsze biblioteki ludowe (publiczne) należały do szwedzkiego Kościoła protestanckiego sprawił, że pastrowie, dzwonnicy i nauczyciele szkół ludowych często odpowiadali za działalność bibliotek na wsi. Podobnie wyglądała sytuacja z bibliotekarzami uniwersyteckimi, którymi w większości byli profesorowie pełniący te funkcje jako dodatkowe. Obraz bibliotekarza przedstawiał wykształconego człowieka, po uniwersytecie, posiadającego wiedzę i dobrze czującego się wśród książek.

Postulat i wręcz konieczność zatrudnienia bibliotekarzy na całym etacie pojawiły się dopiero wraz z rozwojem bibliotek publicznych w latach 1930–1940. W większości z nich pracowali jednak nadal nauczyciele i osoby z bardzo różnym wykształceniem i zawodem, które traktowały tę pracę jako coś dodatkowego. Pierwsze biblioteki publiczne, które najwcześniej zatrudniły na cały etat dyrektorów z wykształceniem bibliotekarskim, to placówki w Norrköping w 1913 roku, Helsingborg w 1917, w Malmö w 1923, Eskilstuna w 1924, Lund w 1927 i Sztokholm w 1928 roku. Sytuacja w bibliotekach miejskich w tym okresie cechowała się tym, że posadę tę przyjmowały najczęściej osoby wykonujące inny zawód, a funkcja dyrektora biblioteki była dla nich jedynie zajęciem dodatkowym. Często zatrudniano również na cały etat pomoc biblioteczną, najczęściej kobietę z wyższym wykształceniem, która otrzymywała wynagrodzenie odpowiadające połowie płacy pracującego na półetacie dyrektora. Oznacza to, że biblioteka była uzależniona od niskopłatnej, wysoko wykwalifikowanej i wykształconej kobiecej siły roboczej.

Pod koniec XIX wieku, gdy wzrosła liczba niezamężnych wykształconych kobiet pochodzących z klasy średniej, idealnym rozwiązaniem zaspokojenia ich potrzeb bytowych było otwarcie dla nich rynku pracy w formie dostępu do takich zawodów, jak: nauczycielki, pielęgniarki, telegrafistki czy pomoce biblioteczne. Inną ważną zaletą był fakt, iż były one tania i niewymagającą siłą roboczą. W 1902 roku, gdy na terenie Göteborga szukano personelu do mniejszych bibliotek publicznych, oferty kierowano wręcz do kierowniczek bibliotek. 22 lata później przy naborze na to samo stanowisko posunięto się jeszcze dalej, wymagając jako podstawowej kompetencji ukończenia szkoły dla dziewcząt lub posiadania odpowiadających jej wiadomości. Zwrócono tu jednak równocześnie uwagę na konieczność przejścia, przed podjęciem pracy, kursów katalogowania i techniki bibliotecznej. Na bardziej konkretne wymagania w stosunku do kwalifikacji zawodowych trzeba jednak było poczekać do roku 1931, kiedy to wraz z rekrutacją personelu bibliotecznego zaczęto mówić

o jego specyficznej wiedzy i ewentualnie wyższym wynagrodzeniu w przypadku lepszych kwalifikacji. Przemiany te zaczęły dokonywać się wraz ze wzrostem znaczenia bibliotek publicznych, które już nie tylko miały pomagać w rozwiązywaniu problemów socjalnych uboższej części społeczeństwa, ale przede wszystkim być szkołą demokracji i ośrodkami kształcenia w coraz bardziej zdominowanym przez rozwój techniczny i konkurencję świecie. Valfrid Palmgren, matka szwedzkiego bibliotekarstwa, starała się wymazać obraz biblioteki publicznej jako tej, która służy przede wszystkim najuboższej warstwie społeczeństwa. Zainspirowana amerykańskim systemem bibliotecznym propagowała przeszczepienie na grunt szwedzki idei bibliotek publicznych, które miały służyć wszystkim klasom społecznym i grupom wiekowym zainteresowanym lekturą i studiami. Rola bibliotekarza jako przewodnika w tego typu bibliotece, który miał za zadanie organizowanie wolnego czasu, zastąpić miała jego funkcje jako „stróża porządku”. Ten nowy typ biblioteki i bibliotekarza propagowany przez Palmgren służyć miał wszystkim klasom społecznym, bez względu na wykształcenie i wiek.

Bibliotekarz – pośrednik informacji

Dwa szczególne wydarzenia, które dokonały istotnych zmian w zawodzie bibliotekarza, to powstanie sztuki drukarskiej oraz rozwój technologii informacyjnej. Wydawać by się mogło, że to drugie podniesie status i *image* tego zawodu. Pomimo pracy z jednym z najważniejszych produktów handlowych współczesnego społeczeństwa, jakim jest informacja status ten jest jednak nadal niski w porównaniu na przykład z prawnikami, lekarzami czy inżynierami. Russel Bowden, poruszając ten temat na konferencji IFLA w 1992 roku, szukał wytłumaczenia tego zjawiska w tym, że społeczeństwo nie rozumie tego, co bibliotekarz robi i jaka odpowiedzialność na nim spoczywa. Dzieje się tak ze względu na fakt, że wiele procesów biblioteczných odbywa się poza zasięgiem wzroku użytkowników biblioteki, którzy widzą tylko produkt końcowy w formie odpowiedzi na zadane pytanie czy też wypożyczonego materiału. Stereotypowy obraz bibliotekarza wypożyczającego i stawiającego na półki książki jest, niestety, trudny do przewyciężenia. Ostatnie lata pokazują jednak w Szwecji ogromnie zróżnicowane spojrzenie na rolę, kwalifikacje i znaczenie bibliotekarza, w zależności od typu biblioteki, w której pracuje. Biblioteki publiczne i naukowe, jako narzędzia niezbędne do ustawicznego kształcenia wraz z personelem funkcjonującym jako przewodnik i doradca, cenią sobie zawód bibliotekarza bardzo wysoko. W niektórych przypadkach, jak np. w Malmö Stadsbibliotek ambicją było zatrudnianie w bibliotece jedynie wykształconych bibliotekarzy, którzy mieli również zastąpić asystentów biblioteczných. Idea ta służyć miała podniesieniu jakości pracy biblioteki i wyjść naprzeciw wzrastającym potrzebom gromadzenia i udostępniania informacji.

Wraz z rosnącym przepływem informacji zmieniły się również wymagania stawiane przed społeczeństwem, które musi się w niej umieć orientować. W zależności od indywidualnych potrzeb musi ono potrafić identyfikować właściwe źródła informacji, przeprowadzać odpowiednie wyszukiwania, oceniać rezultat poszukiwań oraz przekształcać zdobyte informacje na użyteczną wiedzę, czyli innymi słowy posiadać tzw. kompetencje informacyjne – *information literacy*. Kompetencje te analizowane są często z perspektywy społecznej, gdzie ci, którzy je posiadają mają dużo lepszy punkt wyjścia. Nowa technika wraz z bazami danych i wersjami *online* pomaga w dużym stopniu w wyszukiwaniu informacji, lecz stawia równocześnie wyższe wymagania związane z wiedzą i sposobem ich użytkowania przez bibliotekarza. Począwszy od szkoły podstawowej poprzez szkołę średnią i studia wyższe aż do kształcenia ustawicznego istnieje potrzeba rozwoju i kształcenia kompetencji informacyjnych. Praca grupowa, projekty i rozwiązywanie problemów na różnych szczeblach edukacji stawia bibliotekę i bibliotekarza w centrum zainteresowań. Jego rola widziana jest tu jako przewodnika pokazującego drogę wśród niezliczonej, coraz bardziej rozbudowanej i zaawansowanej liczby źródeł informacji. Świadome przekazywanie użytkownikom metodyki wyszukiwania informacji, sposobu jej krytycznej oceny i użytkowania zastąpiło tak typowe do tej pory serwowanie gotowych produktów. Zadaniem bibliotekarza nie jest już podanie użytkownikowi konkretnej odpowiedzi, lecz pomoc, w jaki sposób może on ją znaleźć.

Organizacja wiedzy i informacji, co było i jest jednym z głównych zadań bibliotekarza, sprawiła, że wzrosło zainteresowanie tym zawodem ze strony wielkich koncernów przemysłowych. Fakt ten zmienił nagle rolę i rangę bibliotekarza. Firmy takie jak Volvo, Astra Zeneca, Eriksson czy Pharmacia czekały z otwartymi ramionami na nowo wykształconych bibliotekarzy. Bardzo często podejmowały kontakt już ze studentami. Pojawiające się w drugiej połowie lat 90. anonsy pracy nie używały jednak za często nazwy „bibliotekarz”. Szukano „architektów informacji”, „inżynierów wiedzy” czy też „organizatorów wiedzy”. Głównym wymogiem była wyśmienita orientacja w różnych bazach danych, zarówno o charakterze ogólnym, jak i bardzo specjalistycznym oraz umiejętność klasyfikowania i organizowania wiedzy. Byli to często specjaliści z różnych dziedzin, którzy poszerzyli swe studia o studia bibliotekoznawcze. Dokładna znajomość przedmiotu wraz z wiedzą jak ją organizować i udostępniać stała się niezwykle cenną kombinacją. Ciekawostką jest fakt, że te wysokie kwalifikacje nie są zauważane i wykorzystywane we wszystkich typach bibliotek. Biblioteki szkolne nadal borykają się z problemami kadrowymi i tu obraz bibliotekarza jest zupełnie inny. Mimo znacznych zmian, jakie dokonały się w nich na przełomie ostatnich 5 lat, wiele szkół podstawowych nie ma nadal własnej biblioteki. W wielu przypadkach cała działalność biblioteki opiera się na pracy zainteresowanego nauczyciela na zasadzie wolontariatu. Nierzadko zdarza się też, że do biblioteki szkolnej trafiają zmęczeni nauczaniem nauczyciele szukający tam ciszy i spokoju, co w rzeczywistości okazuje się absolutną pomyłką. Woźny szkolny, sprzątaczką, emigrant, który uczy się języka, to kolejne kategorie „obsługujące” bibliotekę szkolną.

Tak wygląda sytuacja w wielu szkołach podstawowych, choć oczywiście nie można tego generalizować, istnieje bowiem wiele przykładów dobrze funkcjonujących bibliotek szkolnych. Prawie wszystkie biblioteki szkół średnich mają wykształconych bibliotekarzy i asystentów, a ta część dyrektorów szkół podstawowych, którzy są świadomi znaczenia biblioteki szkolnej, również stara się zatrudniać odpowiedni personel. Praca w bibliotece szkolnej nie ma jednak takiego statusu jak praca we wspomnianych wcześniej bibliotekach. Znacznie niższa płaca, dużo gorsze warunki pracy i niski status wśród nauczycieli są przyczyną tego, że niewielu wykształconych bibliotekarzy szuka tam zatrudnienia. Bibliotekarze szkolni mają duże trudności ze współpracą z gronem pedagogicznym, które często zapomina o możliwościach biblioteki szkolnej i wspólnej pracy. Szczególny problem stanowi wspólne planowanie i przygotowywanie do pracy w formie projektów. Sytuacja ta jest zupełnym przeciwieństwem tego, co obserwuje się w Danii. Praca pedagogiczna w bibliotece szkolnej traktowana jest tam jako przywilej wiążący się nie tylko z wysokimi wymaganiami, jeśli chodzi o kwalifikacje, ale również z dobrym wynagrodzeniem.

Bibliotekarz – pedagog

Zawód bibliotekarza zawierał zawsze elementy pedagogiki, które stały się jeszcze wyraźniejsze wraz z rozwojem społeczeństwa informacyjnego i potrzebą posiadania przez niego *information literacy*. Szczególnie widoczne jest to w środowisku akademickim, gdzie nastąpiły radykalne zmiany związane ze sposobem nauczania. Odpowiedzialność za kształcenie użytkowników już nie tylko biblioteki, ale również informacji spoczęła na bibliotekarzu, co sprawiło, że jego rola jako pedagoga została bardziej wyeksponowana. Wiąże się to między innymi z wprowadzeniem techniki informacyjnej zarówno w samej bibliotece, jak i w procesie nauczania oraz nowego typu pedagogiki, opierającej się na tak zwanej metodzie PBL (nauczanie oparte na rozwiązywaniu problemów). W tej sytuacji niezbędny stał się bibliotekarz, który poprzez nauczanie, w jaki sposób należy korzystać z różnych systemów wyszukiwawczych i baz danych, pomaga użytkownikom w znalezieniu drogi do jak najefektywniejszego i optymalnego wykorzystania zasobów informacyjnych biblioteki. W ten sposób stał się on również ekspertem w dziedzinie nowoczesnych środków przekazu informacji. Ta nowa pedagogiczna rola bibliotekarza skierowana jest jednak do grup użytkowników, a nie do jednostki. Nie ma tu za dużo miejsca na indywidualne poradnictwo. Grupowe kształcenie użytkowników biblioteki i informacji ma za zadanie przekazanie podstawowych metod i technik wyszukiwania informacji, jej krytycznej oceny i analizy oraz konkretnego wykorzystania. Praca pedagogiczna polega na uświadomieniu i nauczaniu wykorzystywania różnych środków pomocnych w osiągnięciu celu i rozwiązaniu problemu. W opartej na pracy grupowej metodzie PBL bibliotekarz ma jednak możliwość przystosowania poradnictwa do indywidualnych potrzeb użytkownika. Wzbogacając proces nauczania

nowym kapitałem, bibliotekarz stał się niezastąpionym partnerem wykładowcy, a jego status i rola zawodu znacznie wzrosły.

Aktywny kontakt ze studentami, nowe formy pracy i specyficzne kompetencje zmieniają powoli wizerunek bibliotekarza, jego roli i znaczenia w świecie akademickim. Stereotypy są jednak nadal obecne i nie w każdym przypadku współpraca z gronem pedagogicznym funkcjonuje jak należy. Problematyka ta jest właściwie identyczna bez względu na typ kształcenia. Bibliotekarze szkolni są w gorszej sytuacji, dlatego że ich egzystencja i działalność nie mają praktycznie podstaw prawnych. Żaden z obowiązujących szkoły dokumentów nie określa w konkretny sposób ram działalności biblioteki szkolnej i pracy bibliotekarza. Wydaje się to wręcz absurdalne, gdy weźmie się pod uwagę fakt, że *information literacy* niezbędna jest już na etapie nauczania początkowego, kiedy to powstają pierwsze „projekty badawcze”. Trudno tu mówić o pedagogicznej roli bibliotekarza, którego być może w ogóle nie ma lub też pracuje on po godzinach własnej, podstawowej pracy. Tam jednak, gdzie szkoła „zainwestowała” w bibliotekarza czy też media-pedagoga obserwuje się jego trudności w dotarciu do grona nauczycielskiego. Ciągłe poszukuje się tu dróg umożliwiających lepszą współpracę i planowanie.

Problemem jest zjawisko wyizolowania bibliotekarza, w wyniku czego jego wysiłki zmierzające do kształcenia użytkowników nie mają naturalnego powiązania z pozostałymi ogniwami procesu nauczania. Nauczyciele czują się zagrożeni w roli jedynych pedagogów, gdy odkrywają, że podstawowe zadania bibliotekarza szkolnego to nie wypożyczanie książek w tradycyjnym rozumieniu. Kształcenie użytkowników jest trudne do zorganizowania również ze względu na to, że bibliotekarz jest sam, a poza pracą pedagogiczną ma do wykonania również inne prace biblioteczne i zadania. Czy nie byłoby więc praktyczniej skierować kształcenie użytkowników bezpośrednio do nauczycieli, uczynić ich świadomymi bogactwa i możliwości wykorzystywania różnego rodzaju źródeł informacji i za ich pośrednictwem przekazywać tę wiedzę uczniom? Pytanie to pojawia się coraz częściej w dyskusjach dotyczących roli i zadań bibliotekarza szkolnego. Być może wtedy, gdy kurs zaplanowany będzie przez bibliotekarza we współpracy z grupą nauczycieli, dokładnie opracowany, zdefiniowany jako niezbędny i zatwierdzony przez dyrektora szkoły, bibliotekarz przestanie być zagrożeniem, a kształtowanie *information literacy* stanie się bardziej efektywne.

Bibliotekarz – humanista i technolog

Wizerunek współczesnego i przyszłego bibliotekarza łączy w sobie różne role i zadania, które ogniskują wokół jednego celu, jakim jest przekazywanie informacji. Z tego względu bibliotekarz musi być obeznany również z innymi dziedzinami, takimi jak technika, szerzej rozumiana pedagogika i produkcja medialna, które do tej pory nie były dla niego tak naturalne. Zmiany, jakie dzisiaj daje się zaobserwować, to przejście od typowo humanistycznego zawodu do zawodu łączącego elementy

humanistyczne i techniczne. Przekaz informacji odbywa się obecnie przy pomocy i użyciu narzędzi i urządzeń, które są produktami wysokiej technologii. Niezbędna staje się wiedza techniczna, z którą użytkownicy biblioteki i informacji nie zawsze są do końca zaznajomieni i nadal potrzebują instruktora i przewodnika, by w jak najlepszy sposób ją wykorzystać. Maszyny i urządzenia dostępne w bibliotece wymagają codziennego serwisu, a często również niewielkich reperacji, podczas gdy technicy nie zawsze są dostępni w każdej bibliotece. Praca w bibliotece byłaby nieefektywna w przypadku, gdyby było się ciągle zależnym od pomocy z zewnątrz. Postępująca rewolucja techniczna i nieustanne przemiany dokonujące się w społeczeństwie są niezwykle widoczne na polu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Nowy typ informacji jest coraz bardziej dynamiczny, nietrwały i bez ostrych granic i nie może już być kontrolowany przez tradycyjnego bibliotekarza.

Współpraca między bibliotekarzem a tymi, którzy budują elektroniczne sieci, tworzą nowe media i programy przyczynia się do powstania nowych wzorców zawodowych. Pojawia się w nich, według wspomnianego wcześniej Petera Younga, klasyczna problematyka: wolności intelektualnej, cenzury, wolności słowa, bezpieczeństwa, ochrony osobowości, przestępczości, bezwartościowej informacji, otwartego dostępu do źródeł, dyskryminacji ekonomicznej i kulturalnej różnorodności. Trudniejsze i wymagające dodatkowych umiejętności są prace związane z hipertekstem i multimediami, które są odbierane jako nieformalne, bezkształtne, interaktywne i subiektywne. Tym, co w przyszłości zdominuje pracę bibliotekarza będą: zasoby informacyjne, serwis i usługi, lokale, użytkownicy, kadra i jej kompetencje. Poprzednia rola bibliotekarza dążącego do przekazania obiektywnej i opartej na prawdzie informacji zastąpiona zostanie takimi pojęciami, jak: rozumienie i własne tłumaczenie, przetwarzanie i dopasowywanie do potrzeb użytkownika. Dostarczana informacja musi być oceniana pod względem autentyczności, w centrum zainteresowania musi stać użytkownik, a nie zbiory i zasoby informacyjne. Już teraz widać, że bibliotekarz humanista-technolog nie jest związany ramami czasu czy przestrzeni. Popularny nie tylko w Szwecji serwis „Zapytaj bibliotekarza” działa obecnie 24 godziny na dobę, bez względu na to, gdzie bibliotekarz się znajduje. Mimo swej popularności i efektywności nie zastąpi on jednak rzeczywistego kontaktu międzyludzkiego, który jest ważnym elementem pracy bibliotekarza. Być może wizja Svena Nilssona, byłego dyrektora Malmö Stadsbibliotek, kreująca obraz biblioteki otwartej 24 godziny na dobę, dopasowanej do potrzeb wszystkich grup odbiorców, z bibliotekarzem pełniącym funkcję doradcy, nie jest aż tak odległa, jak by się to mogło wydawać.

Kształcenie zawodowe jako miernik wzrostu znaczenia bibliotekarzy

Początki szkolnictwa bibliotekarskiego w Szwecji wiążą się bezpośrednio z postacią Valfrid Palmgren – matki szwedzkiego bibliotekarstwa publicznego. Jako pierwsza kobieta zatrudniona w Bibliotece Królewskiej odbyła ona w 1907 roku podróż do

Ameryki. Celem tej podróży były studia amerykańskich bibliotek publicznych i szkół bibliotekarskich. Jej zachwyty i entuzjazm dla organizacji amerykańskich bibliotek publicznych, który znalazł odbicie w późniejszych jej pismach, dał podwaliny pierwszym studiom bibliotekarskim w Szwecji. Według Palmgren, kształcenie zawodowe bibliotekarzy to nie tylko czysto praktyczna czy teoretyczna wiedza zawodowa, lecz również podstawowe wartości i reguły społeczne. Jednolite standardowe i scentralizowane kształcenie miało, jej zdaniem, jednoczyć grupę zawodową i dawać studiującym uczucie przynależności do tego samego grona. Kształcenie miało wyjaśnić, jakie zadania zawodowe i jaka wiedza ważna jest dla profesji bibliotekarza. Miało ono również pomóc studentom w zrozumieniu, iż właśnie ta specjalna wiedza wyróżnia ich spośród tych, którzy jej nie posiadają. Ważne dla zawodu jest to, iż tylko ci, którzy mają właściwe wykształcenie, mają prawo jego wykonywania.

Valfrid Palmgren zaczęła z własnej inicjatywy prowadzić kursy bibliotekarskie. W 1908 i 1910 roku na zlecenie zarządu naczelnego szkół średnich prowadziła 14-dniowe kursy o technice bibliotecznej dla nauczycieli i nauczycielek. W 1909 roku z własnej inicjatywy zorganizowała dla osób chcących pracować w bibliotekach publicznych 6-tygodniowy kurs, który zawierał zarówno część teoretyczną, jak i praktyczną. Jej własne doświadczenia stanowiły grunt do sformułowania postulatu jak najszybszego zorganizowania dłuższego kursu bibliotekarskiego. Postulat ten znalazł swoje miejsce w przeprowadzonych i opublikowanych przez nią w 1911 roku badaniach nad bibliotekami publicznymi. Dla personelu, który już pracuje w bibliotekach publicznych i szkolnych proponowała 14-dniowe kursy raz do roku, a dla przyszłych bibliotekarzy kursy 6–8-tygodniowe. Podstawą do podjęcia tego drugiego kursu był złożony już egzamin nauczycielski lub odpowiadająca mu wiedza.

W 1913 roku powstały z sugestii Valfrid Palmgren nowe etaty konsultantów bibliotecznych, którzy mieli za zadanie, według amerykańskiego, norweskiego i duńskiego modelu, organizowanie kształcenia personelu bibliotecznego. W latach 1913–1919 przeprowadzono 6 kursów: 4 krótsze, jeden dłuższy, który odbywał się w soboty między wrześniem 1915 a majem 1916 roku oraz jeden kurs letni w 1919 roku. Uczestnikami krótszych kursów byli nauczyciele, zaś dłuższych osoby już zatrudnione w bibliotekach. To jednak nie zaspokoilo potrzeb na skalę kraju i w 1920 roku parlament szwedzki Riksdag zatwierdził roczną sumę w wysokości 12 000 koron, która miała być przeznaczona na organizowanie kursów dla kierowników bibliotek. Rezultatem tego stały się kursy organizowane 4 razy do roku w latach 1920–1924 w różnych częściach Szwecji. Każdy kurs trwał tydzień i brało w nim udział około 30 uczestników. Poza techniką biblioteczną w programach kształcenia znalazła się literatura piękna, wiedza o własnym regionie oraz o oświacie ludowej. Poza tym organizowano w formie kursów letnich odczyty i referaty o technice bibliotecznej. Potrzeby pozostały jednak nadal niezaspokojone. Porównanie możliwości kształcenia bibliotekarzy w Danii i USA ze Szwecją zaowocowało w 1925 roku pismem Skolöverstyrelse (Naczelnego Zarządu Szkolnictwa) w sprawie dłuższych kursów dla bibliotekarzy, w którym wyraziło ono obawy o dalszy rozwój bibliotek w Szwecji.

Jeszcze większego znaczenia nabrał problem kształcenia kadry bibliotekarskiej, gdy zaczęto dyskutować tworzenie bibliotek centralnych, które wraz z większymi bibliotekami publicznymi miały służyć pomocą kierownikom mniejszych bibliotek i gdzie mogliby oni otrzymać radę i pomoc od gruntownie wykształconego personelu. Dodatkową siłą napędową do rozpoczęcia dłuższego kursu bibliotekarskiego było planowane w 1928 roku otwarcie Miejskiej Biblioteki w Sztokholmie. Wieloletnie dyskusje wokół kształcenia bibliotekarzy można tu podsumować kilkoma konkluzjami:

- Praca w bibliotece publicznej różni się od pracy w bibliotece naukowej, dlatego istnieje potrzeba specjalnego kształcenia bibliotekarzy bibliotek publicznych.
- Kształcenie bibliotekarzy nie może być jedynie praktyczne. Teoretyczne przedmioty nauczania, jak: znajomość literatury, historia książki, historia bibliotek, powinny być obowiązkowe.
- Do nauczania tych teoretycznych przedmiotów potrzebni są specjalnie szkoleni nauczyciele. W związku z tym kształcenie nie może odbywać się w wybranej bibliotece, gdzie personel nie ma wystarczającej wiedzy w tym zakresie.

Wiosną 1926 roku rozpoczęto w Sztokholmie pierwszy w Szwecji 4-miesięczny kurs dla bibliotekarzy bibliotek publicznych. Spośród 70 starających się o miejsce przyjęto 35 osób, z czego 29 kobiet i 6 mężczyzn. O przyjęcie na kurs mogły starać się osoby, które posiadały udokumentowaną kilkumiesięczną praktykę biblioteczną. Przed przyjęciem na kurs zestawiono informacje o kandydatach w kolejnych rubrykach: Egzamin i studia, Zatrudnienie w bibliotece, Inne zatrudnienie i wykształcenie, Podróże naukowe i inne, Uwagi. W tej ostatniej znaleźć można takie komentarze, jak: recenzował książki, tłumaczyła amerykańską literaturę piękną itp. Ponieważ konsultanci biblioteczni zmuszeni byli do wyboru uczestników kursu, wysyłali oni listy do tych bibliotek, w których uczestnicy odbywali praktyki, z prośbą o pisemną ocenę kwalifikacji i przydatności do zawodu każdego z nich.

Wykładowcy pochodzili głównie z bibliotek naukowych i publicznych. W czasie pierwszego kursu udział brało 29 wykładowców, wśród których warto wymienić Frederika Hjelmqvista (Biblioteka Miejska w Sztokholmie), Hildur Lundberg (biblioteka parafialna Gustav Vasa), Gretę Linder (Biblioteka Miejska w Sztokholmie), Anne Landergren (Dziecięca i Młodzieżowa Biblioteka w Sztokholmie) oraz konsultantów bibliotecznych Knuta Tynella i Hansa Küntzela. Spoza świata bibliotekarskiego pochodził Herman Brulin z Rady Archiwum, którego przedmiotem było tłumaczenie rękopisów, fabrykant Arvid Lindblad i jego technika intrologatorska oraz pracownik kółka samokształceniowego Oscar Olsson.

Jeśli chodzi o plan nauczania, to większość godzin poświęcono zebrany pod wspólną nazwą „Organizacja i metody pracy bibliotek publicznych” takim przedmiotom, jak: katalogowanie, klasyfikowanie, lokale biblioteczne, zakup książek, budżet, reklama biblioteki. Nauczano również o bibliografiach, warsztacie informacyjnym i czasopiśmie. Kilka godzin poświęcono historii amerykańskich, duńskich, angielskich, niemieckich, holenderskich, norweskich i szwedzkich bibliotek publicznych,

historii bibliotek naukowych i ich specyficznym problemom, bibliotekom szkolnym i dla dzieci. Poza tym 52 godziny wykładów poświęcone były historii literatury pięknej, nie tylko szwedzkiej, lecz również duńskiej, norweskiej, fińskiej, niemieckiej, rosyjskiej, polskiej, francuskiej, włoskiej, hiszpańskiej, angielskiej, amerykańskiej i antycznej. Greta Linder prowadziła ćwiczenia w ocenie współczesnej literatury pięknej. W związku z tym, iż kursy skierowane były do pracowników bibliotek publicznych, dużą część wykładów o literaturze poświęcano właśnie literaturze pięknej, a wykładów o literaturze popularnonaukowej poza bibliografiami w ogóle nie było. Dopiero w następnym kursie zorganizowanym w 1928 roku wśród przedmiotów nauczania znalazła się literatura popularnonaukowa, podzielona według szwedzkiej klasyfikacji SAB. Każdemu działowi przypadły dwie godziny wykładów. Pierwsze kursy aż do roku 1947 trwały 4 miesiące i przeprowadzane były co drugi rok. Na przełomie lat 1948/1949 przedłużono kształcenie do 6 miesięcy, a od 1952/1953 roku kursy zaczęły odbywać się corocznie.

Głośne w drugiej połowie lat 40. dyskusje wokół kształcenia bibliotekarzy zaowocowały propozycją stworzenia nowego szkolenia i położyły zwiększony nacisk na wysokie kompetencje. W związku z problemami rekrutacyjnymi osób z akademickim wykształceniem widziano dwie drogi kształcenia. Dla tych, którzy posiadali wykształcenie akademickie proponowano roczną naukę czeladniczą w bibliotece i przedłużony do 5 miesięcy kurs w szkole bibliotekarskiej, która od tej pory miała organizować swoje kursy corocznie. Osoby bez akademickiego wykształcenia musiały natomiast mieć zaliczony egzamin dojrzałości i podjąć studia językowe, historię literatury i wiedzę o społeczeństwie, a nauka czeladnicza w bibliotece miała trwać trzy lata. Kształcenie, podzielone na trzy etapy: uczeń-czeladnik, asystent biblioteczny i bibliotekarz, miało się nadal odbywać przy Bibliotece Miejskiej w Sztokholmie. Pozytywnie zdany egzamin dawałby dyplom asystenta lub bibliotekarza i miałby być porównywalny z tytułem magistra i licencjatu. Egzamin na asystenta obejmował pisemny sprawdzian wiadomości z zakresu szwedzkich i obcych bibliografii, szwedzkich i obcych encyklopedii i słowników, katalogowanie oraz wiedzę odpowiadającą egzaminowi dojrzałości. Podstawą do złożenia egzaminu na bibliotekarza był zdany egzamin na asystenta lub potwierdzona, odpowiadająca mu wiedza wraz z 12-miesięczną pracą biblioteczną. Egzamin na bibliotekarza obejmował katalogowanie, historię książki i bibliotek, paleografię, archiwistykę, historię nauki oraz administrację biblioteczną. Poza tym studenci powinni byli złożyć pracę pisemną z zakresu bibliotekoznawstwa. Egzamin miał obejmować trzy lata i miał być wymagany do zatrudnienia na wyższych stanowiskach. Jak wynika z późniejszych obserwacji, żaden z uczestników tego wyższego kursu nie doprowadził do końca swoich studiów, mimo złożonych częściowych egzaminów.

Koniec lat 40. rozpoczął nową, trwającą kilka dekad, debatę o zreorganizowanym, podporządkowanym uniwersytetom i szkołom wyższemu kształceniu bibliotekarzy. Ta nowa organizacja kształcenia zawodowego kadry bibliotekarskiej miała dać podstawy wykształcenia bibliotekarskiego, bez względu na typ biblioteki. Dalsze

kształcenie miało natomiast być specyficzne dla różnego typu bibliotek. Zastąpienie szkoły bibliotekarskiej wyższą szkołą bibliotekarską czy też kierunkiem bibliotekarskim przy istniejących szkołach wyższych i uniwersytetach miało podnieść status zawodu bibliotekarza, przyczynić się do poprawy sytuacji finansowej kadry i ukazać społeczną potrzebę i wartość właściwie wykształconego personelu. Na to trzeba było jednak czekać aż do roku 1972, kiedy to swoje podwoje otworzyła Wyższa Szkoła Bibliotekarska w Borås (BHS = Bibliotekshögskola), która przez wiele lat była jedyną w kraju szkołą wyższą kształcąca bibliotekarzy. Od kilku lat istnieją również kierunki bibliotekarskie przy uniwersytetach w Lundzie, Växjö, Umeå i Uppsali.

Zainteresowanie i ranga zawodu bibliotekarza zaczęły wzrastać w dużym tempie w pierwszej połowie lat 90., co związane było z rosnącym zapotrzebowaniem na specjalistów z zakresu informacji naukowej. Przejawem tego było między innymi przyznanie pierwszej profesury w tej dziedzinie oraz powołanie studiów doktoranckich. Dynamicznie zmieniająca się rola i funkcja bibliotekarza zaowocowała szeroką gamą kursów organizowanych w ramach ustawicznego kształcenia. Przykładem tego może być pedagogika dla bibliotekarzy mająca podwyższyć kompetencje bibliotekarzy szkolnych, których kształcenie zasadniczo niczym się nie różni od kształcenia pozostałej kadry bibliotekarskiej.

Koniec XX i początek XXI wieku zaowocował powstaniem, poza BHS, czterech nowych, ze względu na przemiany i zapotrzebowania, różnie ukierunkowanych ośrodków kształcenia bibliotekarzy. Jednym z nich był działający przy Uniwersytecie w Lundzie Wydział Historii Książki i Bibliotek. Studia obejmowały w historycznej perspektywie dokumenty kultury piśmienniczej i te procesy, dzięki którym zostały one wytworzone, rozpowszechnione i użyte. Badania nad historią książki i bibliotek szły w trzech kierunkach: użytkowanie produktów drukowanych jako siła napędowa przemian w społeczeństwie na przykładzie lokalnych firm drukarskich, forma graficzna druków i rynek zbytu, interakcja między prywatnym a publicznym zbieractwem książek.

Jako odpowiedź na rosnące w ogromnym tempie zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu informatyki i informacji naukowej zarówno w sferze gospodarki prywatnej, jak i budżetowej powstało w 1994 roku przy tym samym uniwersytecie BIViL – Bibliotek-och Informationsvetenskap i Lund. Głównym zadaniem tego kształcenia było przygotowanie kadry do pracy nie tylko w tradycyjnych bibliotekach, lecz w całym sektorze informacyjnym od szkoły począwszy, poprzez organizacje do firm prywatnych. W społeczeństwie informacyjnym serwis informacyjny jest równie ważny, jak przekaz wiedzy i kultury i zawiera zarówno elementy pedagogiczne, naukowe, jak i administracyjne. Nowa technologia w dziedzinie komunikacji już teraz zmieniła rodzaj pracy, zarówno w tradycyjnej bibliotece, jak i w sektorze informacyjnym. Prowadzone wiele lat temu dyskusje na temat akademickiego kształcenia bibliotekarzy znalazły prawdziwy oddźwięk w momencie stworzenia tego specjalnego kierunku studiów kładącego ogromny nacisk na fakt, iż bibliotekarze schyłku XX wieku muszą mieć bardzo dobre wykształcenie akademickie,

które ma dać możliwość szybkiego orientowania się w nowych zagadnieniach i problemach oraz dzięki opanowaniu nowej techniki zaspokajając zmieniające się potrzeby informacyjne. Studia skupione tu były na procesach i związkach, gdzie dokument jest produkowany, przekazywany i używany. Do procesów tych należy wybór dokumentów, ich przechowywanie, systematyzowanie / klasyfikowanie, wyszukiwanie, dystrybucja i wykorzystanie w celu wypełnienia różnego rodzaju zapotrzebowań na informację.

Kolejny kierunek bibliotekoznawczy, powstały tym razem przy Uniwersytecie w Umeå, kształcił bibliotekarzy, którzy aktywnie pośredniczą w przekazywaniu kultury, nauki i wiedzy na różnych szczeblach administracyjnej organizacji państwa zarówno w bibliotekach, urzędach, organizacjach, jak i w przedsiębiorstwach. Kierunek ten dawał studentom wiedzę o zachodniej historii kultury i nauki ze szczególnym uwzględnieniem okresu po roku 1350, świadomość różnorodności kulturalnych i naukowych pojęć w różnych okresach oraz zrozumienie zależności między kulturą, nauką i społeczeństwem. Ważnym elementem studiów są procesy komunikacyjne we współczesnym społeczeństwie informacyjnym, nawyki i potrzeby informacyjne różnych grup społecznych oraz metody służące przekazywaniu kultury, nauki i informacji. Wraz z szerokim przeglądem funkcji polityki kulturalnej, badawczej i oświatowej w społeczeństwie szwedzkim oraz znajomości naukowych form pracy, dzięki poznaniu teorii naukowej, pracy w terenie i pracy magisterskiej stworzono nowoczesny kierunek kształcący bibliotekarzy na miarę początków XXI wieku.

Kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, który powstał w 1997 roku przy Uniwersytecie w Uppsali, był potwierdzeniem faktu, iż przedmiot ten jest stosunkowo w Szwecji nowy, a rola bibliotekarza we współczesnym społeczeństwie bardzo zróżnicowana. Eksplozja informacji i powstanie społeczeństwa informacyjnego, które ma ogromne zapotrzebowanie na informację, ustawiczne kształcenie, stawia przed bibliotekarzem zupełnie inne wymagania. Studia w tym kierunku dają wiedzę, jak należy organizować informację, przechowywać ją, wyszukiwać i krytycznie oceniać oraz jaką rolę w społeczeństwie odgrywają różne systemy informacyjne. Nie kształcą one ekspertów w określonej dziedzinie, lecz dają ogólną wiedzę o przedmiocie. Współczesny bibliotekarz to zarówno osoba, która wyszukuje, sortuje i ocenia informacje, jak również pedagog, przewodnik, organizator kulturalny oraz specjalista od komputerowych baz danych. Zagadnienia, którym poświęca się uwagę, to rola biblioteki we współczesnym społeczeństwie, jej wpływ na znaczenie i prestiż zawodu bibliotekarza, problematyka wyszukiwania i oceny informacji, kanały przesyłania informacji, funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa informacyjnego oraz metody organizowania informacji.

Pomimo tak szybko idących zmian i powstania nowych kierunków bibliotekoznawczych, brak jest jednak nadal wyspecjalizowanego kształcenia bibliotekarzy szkolnych. Wiąże się to z ich statusem i miejscem w organizacji szkoły. Choć ostatnie cztery lata przyniosły, co prawda, w ramach ustawicznego kształcenia pojedyncze kursy pedagogiczne, a dwie szkoły wyższe planują na jesień tego roku (2010) kursy

poświęcone pracy pedagogicznej w bibliotece szkolnej, to jest to dopiero nikłe światełko w długim tunelu, jaki ten zawód ma do pokonania.

Współczesne ośrodki kształcenia szwedzkiej kadry bibliotekarskiej

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
przy Wyższej Szkole w Borås i przy Uniwersytecie w Göteborgu

W pierwszej połowie lat 90. nastąpił intensywny rozwój Instytutu, powołano wówczas pierwszą profesurę oraz rozpoczęto kształcenie badaczy na stopień doktora. Pierwszym profesorem, w stosunkowo nowej w Szwecji dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, został w 1994 roku Lars Höglund, którego badania poszły w kierunku naukowej komunikacji i studiów o potrzebie informacji i jej zaspokajania w różnych sferach działalności. Przez cały czas wspomniane Instytut Bibliotekoznawstwa i Szkoła Bibliotekarska prowadziły ze sobą ścisłą współpracę aż do stycznia 1999 roku, kiedy to zostały połączone w jedną jednostkę administracyjną, która przyjęła nazwę Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej przy Wyższej Szkole w Borås i przy Uniwersytecie w Göteborgu, i geograficznie umieszczona została w Borås. Obecnie jest to największy w Szwecji ośrodek badawczy w tej dziedzinie skupiający 10 profesorów, 12 lektorów, ponad 30 adiunktów i około 20 doktorantów biorących udział w badaniach naukowych. Aktualnie prowadzone badania skoncentrowane są wokół przemian w bibliotekach, nowych środków komunikacji, informacji naukowej oraz kompetencji informacyjnej w kontekście procesu nauczania i przyswajania wiedzy. Główne pola badawcze to biblioteka i polityka kulturalna, organizacja wiedzy, wyszukiwanie i użytkowanie informacji oraz zarządzanie informacją.

Instytut oferuje obecnie studia na dwóch poziomach: 3-letnie studia zakończone tytułem *filosofi kandidat* (fil. kand.) oraz 2-letnie studia magisterskie (fil. mag.). Studia te są prowadzone w trybie dziennym lub zaocznym.

W tym roku oferowane są trzy kierunki na poziomie fil. kand. Jest to: Bibliotekarstwo (3 lata, 180 punktów), Webbredaktor (2 lata, 120 punktów, wymagane wcześniejsze 60 punktów) oraz Webbredaktor (1 rok, 60 punktów, wymagane wcześniejsze 120 punktów). 3-letnie studia bibliotekarskie składają się z następujących części:

I semestr: 30 punktów

- Wprowadzenie do wyższego kształcenia oraz bibliotekoznawstwa i informatyki naukowej (15 punktów)
- Organizacja wiedzy 1: XML i podstawy organizacji wiedzy (7,5 punktu)
- Organizacja wiedzy 2: klasyfikacja i wyszukiwanie informacji (7,5 punktu)

II semestr: 30 punktów

- Biblioteka i społeczeństwo (15 punktów)
- Biblioteka i użytkownicy (15 punktów)

III semestr: 30 punktów

- Wiedza informacyjna (7,5 punktu)
- Naukoznawstwo i metodyka badań naukowych 1 (7,5 punktu)
- Bibliotekoznawcze i informacyjne *case studies* 1 (15 punktów)

IV semestr: 30 punktów

- Organizacja wiedzy 3: kontynuacja (7,5 punktu)
- Kierownictwo projektem, prace rozwojowe i ocena (7,5 punktu)
- Przedmioty do wyboru z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub innych dziedzin (7,5 punktu + 7,5 punktu)

V semestr: 30 punktów

- Kursy do wyboru z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub innych przedmiotów (7,5 punktu + 7,5 punktu)
- Narzędzia biblioteczne i metody pracy (15 punktów)

VI semestr: 30 punktów

- Naukoznawstwo i metodyka badań naukowych 2 (7,5 punktu)
- Bibliotekoznawcze i informacyjne *case studies* 2 (7,5 punktu)
- Praca pisemna (15 punktów).

W ramach współpracy międzynarodowej oferuje się studentom w piątym semestrze możliwość studiów zagranicznych.

Od jesieni 2010 roku organizowane są także studia magisterskie. Odpowiadają one 120 punktom, co w normalnym, dziennym toku studiów odpowiadałoby 2 latom studiów. Są one jednak organizowane jako studia zaoczne w zmniejszonym o połowę wymiarze, dlatego też w praktyce trwają cztery lata. Warunkiem przyjęcia są wcześniej ukończone studia na poziomie fil. kand. Studia te składają się z trzech części: obowiązkowych przedmiotów wykładowych, projektu przeprowadzonego w konkretnej bibliotece oraz pracy magisterskiej. Mają dwa różne ukierunkowania.

„Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, biblioteki cyfrowe i usługi informacyjne” obejmują następujące przedmioty:

- Rozwój i kierownictwo bibliotekami cyfrowymi (poziom zaawansowany 15 punktów)
- Użytkownicy i informacyjni praktycy w środowiskach cyfrowych (poziom zaawansowany 15 punktów)
- Odzyskanie informacji dla bibliotek cyfrowych (poziom podstawowy 7,5 punktu)
- Technika w bibliotece cyfrowej (poziom podstawowy 7,5 punktu)
- Digitalizacja i problematyka przechowywania (poziom zaawansowany 15 punktów)
- Metody badawcze dla rozwoju bibliotek cyfrowych (poziom zaawansowany 15 punktów)
- Technika w bibliotece cyfrowej (poziom zaawansowany 7,5 punktu)
- Odzyskanie informacji w bibliotece cyfrowej (poziom zaawansowany 7,5 punktu)

- Projekt (7,5 punktu)
- Praca magisterska (poziom zaawansowany 22,5 punktu).

Drugi kierunek „Usługi cyfrowe w kulturze, informacji i komunikacji” skierowany jest do tych, którzy stoją na progu nowych zadań zawodowych, chcą rozszerzyć swoje wykształcenie po egzaminie licencjackim, chcą dowiedzieć się więcej o dostępnych narzędziach pomocnych do integracji z użytkownikiem lub też sięgają po nowe zaawansowane zadania pracy związane z nowymi mediami i sposobami komunikacji. Celem tego programu jest rozszerzenie wiedzy o środowiskach cyfrowych i mediach społecznościowych oraz możliwości ich wykorzystania w komunikowaniu się z użytkownikami w różnych instytucjach kulturalnych, społecznych i informacyjnych. Przygotowują do udziału i prowadzenia prac rozwojowych w środowiskach cyfrowych w bibliotekach i podobnych instytucjach. W skład tych studiów wchodzi następujące przedmioty:

Blok 1 (30 punktów)

- Cyfrowe media w sektorze kulturalnym i informacyjnym (poziom zaawansowany 7,5 punktu)
- Technika w bibliotekach cyfrowych (poziom podstawowy 7,5 punktu)
- Użytkownicy i informacyjni praktycy w środowiskach cyfrowych (poziom zaawansowany 15 punktów)

Blok 2 (30 punktów)

- Kierownictwo projektem w działalności kulturalnej i informacyjnej (poziom podstawowy 7,5 punktu)
- Kurs do dowolnego wyboru (poziom zaawansowany 7,5 punktu)
- Kurs do dowolnego wyboru (poziom zaawansowany 7,5 punktu)
- Kurs do dowolnego wyboru (poziom zaawansowany 7,5 punktu)

Przykład kursów do wyboru:

- Digitalizacja obrazu a dorobek narodowy
- Cyfrowe usługi referencyjne i katalogowe
- Nowe media: udostępnianie i społeczna interakcja
- Digitalizacja tekstu a dorobek narodowy
- Publikacja naukowa

Blok 3 (30 punktów)

- Metody badań i rozwój usług cyfrowych (poziom zaawansowany 15 punktów)
- Projekt – przeprowadzony w jednej z instytucji (poziom zaawansowany 15 punktów)

Blok 4 (30 punktów)

- Praca magisterska (poziom zaawansowany 30 punktów).

W szwedzkim systemie szkolnictwa wyższego istnieje również duża swoboda wyboru pojedynczych kursów trwających 1–2 semestry. Warunkiem podjęcia części tych kursów są wcześniejsze studia wyższe na różnych kierunkach odpowiadające 120 punktom, czyli 2 latom studiów. Kursy te wchodzi w skład ustawicznego kształcenia personelu w różnych dziedzinach życia gospodarczego. Naprzeciw temu

zapotrzebowaniu wyszedł również Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki, organizując wiele kursów skierowanych do aktywnych zawodowo bibliotekarzy z różnych typów bibliotek oraz do osób pragnących poszerzyć swoją wiedzę z wybranych przedmiotów. Na wiosnę tego roku zorganizowano następujące kursy:

- Użytkownicy i pracownicy informacji w środowiskach cyfrowych
- Poradnictwo w zakresie szeroko pojętej informacji dla społeczeństwa
- Dzieci, kultura i media w kontekście biblioteki
- Teoria i praktyka blogu
- Projektowanie własnej strony internetowej
- Klasyfikacja Dziesiątka Deweya
- „Ilustrator”: graficzny design i produkcja
- Kierownictwo a projekty biblioteczne
- Rozwijanie bibliotek szkolnych.

Jesienią 2010 roku będą natomiast organizowane następujące kursy:

Pakiet „Biblioteki szkolne”

- Biblioteka szkolna, IKT i nowe media (7,5 punktu)
- Biblioteka szkolna, wyszukiwanie informacji i proces nauczania (7,5 punktu)

Pakiet „Specjalizacja: architektura informacji”

- Informacja w organizacjach (7,5 punktu)
- Socjalne media i socjalna interakcja (7,5 punktu)

Pakiet „Biblioteki dla dzieci”

- Dzieci i młodzież w społeczeństwie informacyjnym (7,5 punktu)

Pozostałe kursy do wyboru w terminie jesiennym

- Literatura dziecięca (7,5 punktu)
- Bibliometria dla bibliotekarzy (7,5 punktu)
- Biblioteki w społeczeństwie interkulturalnym (7,5 punktu)
- Biblioteka w okresie przemian (7,5 punktu)
- Klasyfikacja Dziesiątka Deweya (7,5 punktu)
- Produkcja dokumentów przy użyciu LaTeX (7,5 punktu)
- „Ilustrator”: graficzny design i produkcja (7,5 punktu)
- Prawo a informacja (7,5 punktu)
- Mediacja literatury (15 punktów)
- Gatunki literackie (15 punktów)
- Patent, znak firmowy i design – informacja jako inspiracja (10 punktów)
- Kierownictwo i rozwój bibliotek cyfrowych (15 punktów)
- Publikacja naukowa (7,5 punktu).

Ciekawostką tych kursów jest fakt, iż są one organizowane jako odzew na zainteresowania i zapotrzebowania, jakie powstają pod wpływem dynamicznie zmieniającej się roli i funkcji bibliotekarzy. By zachować swą aktualność są one planowane z rocznym wyprzedzeniem. Przykładem tego może być Klasyfikacja Dziesiątka Deweya, gdyż Szwecja stoi u progu zmiany swojego narodowego systemu klasyfikacji SAB na system dziesiętny i brak jest w tym kierunku specjalistów. Ogólnie rzecz biorąc,

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej kształci przede wszystkim bibliotekarzy dla bibliotek publicznych i naukowych, brak jest natomiast specjalizacji w kierunku bibliotek szkolnych choć już powoli zaczyna się robić poczynania i w tym kierunku, planując chociażby pakiet „Biblioteki szkolne”.

Uniwersytet w Lundzie. Humanistyka i teologia. Fakultet Humanistyczny, sekcja historyczno-filozoficzna, Instytut Kulturoznawczy, ABM (archiwistyka, bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, muzeologia oraz historia książki)

Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa

Kierunek ABM jest kontynuacją powołanego do życia w 1994 roku i wcześniej wspomnianego (Bibliotek-och Informationsvetenskap i Lund), tym razem jednak poszerzony o archiwistykę i muzeologię. Kierunek ten daje studentom mocne podstawy do zastosowania komputerów i komunikacji komputerowej ze szczególnym uwzględnieniem sektora informacyjnego w obecnie komputerowo zdominowanym społeczeństwie. Głównym przedmiotem studiów są, podobnie jak w Borås, bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, lecz widziane z nieco innej perspektywy. Studia skupione są tu na procesach i związkach, gdzie dokument jest produkowany, przekazywany i używany. Do procesów tych należy wybór dokumentów, ich przechowywanie, systematyzowanie / klasyfikowanie, wyszukiwanie, dystrybucja i wykorzystanie w celu pokrycia różnego rodzaju zapotrzebowań na informację. Studia prowadzone są metodą PBL (Problembaserad läring), czyli nauka, której podstawą jest rozwiązywanie konkretnych problemów. Na studia składają się wykłady, ćwiczenia indywidualne i grupowe, studia w terenie i wizyty naukowo-poznawcze. Ważną cechą tych studiów jest zastosowanie teorii w praktyce i forma pracy oparta na całym procesie działania. Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa jest dziedziną interdyscyplinarną, ukierunkowaną na procesy i zależności, gdzie informacja i wiedza jest organizowana, dystrybuowana i używana. Studia nad takimi procesami jak wybór, systematyzacja i odnajdywanie dokumentu charakteryzują się wyraźną perspektywą na użytkownika. Na przedmiot ten składają się badania zarówno bibliotek tradycyjnych, jak i cyfrowych oraz ich działalność, używanie informacji i informacyjne zachowania. Studiuje się również przepływ informacji oraz techniki przechowywania, wyszukiwania i rozprzestrzeniania informacji, jak np. Web. Obecnie oferowane niezależne kursy to:

- Biblioteka w społeczeństwie sieciowym (15 punktów)
  - Usługi cyfrowe w bibliotekach: analiza i zastosowanie (7,5 punktu)
  - Projekt w wybranej instytucji (7,5 punktu).

Kurs skierowany jest do tych, którzy są zainteresowani usługami cyfrowymi w bibliotekach i innych pokrewnych instytucjach o charakterze kulturalnym lub

badawczym. Kurs łączy analityczne zrozumienie roli biblioteki w społeczeństwie sieciowym z praktycznym zastosowaniem usług cyfrowych wykorzystujących Web jako nośnik informacji. Przykładowo analizuje się takie usługi, jak Delicious dla organizacji wiedzy zasobów internetowych, Blogg jako komunikator z użytkownikami, Wiki jako internetowa współpraca, YouTube dla edukacji użytkowników oraz kombinacja tych różnych usług.

- Efektywne wyszukiwanie informacji w internecie (7,5 punktu).

Kurs daje wiedzę o efektywnej poszukiwaniu informacji. Aktywne wyszukiwanie w różnych wyszukiwarkach łączone jest z pasywnym pobieraniem informacji przy użyciu różnego rodzaju usług monitorujących wyszukiwanie informacji. Na kurs składają się takie momenty jak: wyszukiwarki, technika wyszukiwania, ukryty Web, strategie wyszukiwania, słowa kluczowe, krytyka źródeł, aspekty komercyjne, SEO (Search Engine Optimization), bazy danych oraz usługi monitorujące.

- Intellectual property and digital information: law, politics and culture (7,5 punktu)
- Biblioteka jako instytucja, funkcja i fenomen (7,5 punktu).

W czasie kursu dyskutuje się centralne pojęcia i teorie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz studiuje ich główne obszary, jakimi są biblioteka i bibliotekarz, ich rozwój i współczesne warunki działania. Ważnym elementem jest również, jak dokument jest produkowany i przekazywany oraz jaką rolę w tym procesie spełnia biblioteka.

Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa przy Uniwersytecie w Lund nie oferuje studiów licencjackich, natomiast studia magisterskie (120 punktów) oferowane są dla całego kierunku ABM, gdzie jedna część studiów jest wspólna dla wszystkich specjalizacji, a druga bardziej specyficzna dla każdej profesji. W skład studiów magisterskich wchodzi następujące przedmioty:

I semestr (30 punktów)

- Wprowadzenie do studiów nad archiwami, bibliotekami i muzeami (15 punktów)
- Projekt jako forma pracy (7,5 punktu)
- Aspekty pedagogiczne w działalności archiwów, bibliotek i muzeów (7,5 punktu)

II semestr (30 punktów)

- Gromadzenie i organizowanie wiedzy (15 punktów)
- Biblioteka jako instytucja, funkcja i fenomen (7,5 punktu)
- Wyszukiwanie i przekazywanie informacji (7,5 punktu)

III semestr

- Strategiczny rozwój działalności instytucji z obszaru ABM (7,5 punktu)
- Metodologia badań (7,5 punktu)
- Biblioteka cyfrowa (7,5 punktu)
- Dowolny kurs (7,5 punktu)

IV semestr

- Praca magisterska (30 punktów).

Historia książki

Kierunek historia książki działa od 1991 roku przy Instytucie Kulturoznawstwa Uniwersytetu w Lundzie. Jako pierwsze powstały studia badawcze i od 1993 roku pierwsze pojedyncze kursy na poziomie licencjackim. Dopiero od 1996 roku mówić można o studiach magisterskich w tej dziedzinie. Studia obejmują w historycznej perspektywie dokumenty kultury piśmienniczej i te procesy, dzięki którym zostały one wytworzone, rozpowszechnione i użyte. Studia badawcze na poziomie doktoranckim prowadzone były jeszcze kilka lat temu przez jedyne w Szwecji w tej dziedzinie profesora Per S. Ridderstada, który otrzymał swą profesurę w 1990 roku, obecnie zaś przez Henrika Horstbølla. Przedmiotem badań jest między innymi historia druku szwedzkiego, historyczne znaczenie opracowania graficznego w zrozumieniu treści oraz kształtowanie się teorii w historii komunikacji graficznej. Badania nad historią książki i bibliotek są w Lundzie wyprofilowane w trzech kierunkach: użyteczność produktów drukowanych jako siła napędowa przemian w społeczeństwie na przykładzie lokalnych kultur drukarskich, forma graficzna i rynek zbytu, interakcja między prywatnym a publicznym zbieractwem książek. Dotychczasowe badania obejmowały taką tematykę, jak: ręczne iluminowanie w Szwecji w XVIII i XIX wieku, haftowane oprawy książek w zbiorach skandynawskich, szwedzki przemysł intrologatorski poza Sztokholmem w ostatnich latach działania cechów 1775–1875, ze szczególnym uwzględnieniem południowo-wschodniej Szwecji, zakłady litograficzne w Szwecji, uniwersytety i rozpowszechnianie ich osiągnięć naukowych w XIX wieku, kultura drukarska na prowincji przed rokiem 1850, biblioteka Säfstaholm i wypożyczenia w latach 1838–1855, książka drukowana jako siła napędowa przemian w czasie początków islandzkiej walki niepodległościowej 1830–1887, Bibliotheca Walleriana: bibliofil Erik Waller i powstanie jego medycznego księgozbioru, osiedlenie się dynastii drukarzy Frenckells w Åbo oraz łacińskie manuskrypty królowej Krystyny w Bibliotece Watykańskiej.

Kierunek historia książki oferuje obecnie następujące niezależne kursy, które wspólnie mogą stanowić podstawę do dalszych studiów na poziomie fil. kand. i magisterskich:

- Historia książki, kurs podstawowy (30 punktów)
  - Kurs wprowadzający: historia książki, kultura graficzna i zmiany społeczne
  - Rękopisy, druki i teksty cyfrowe
  - Technologia słowa: historia pisma od antyku do średniowiecza i technika graficzna po książce drukowanej
  - Socjologia tekstu: bibliograficzna analiza tekstu, historia wydawnicza – ich konteksty
- Historia książki, kontynuacja (30 punktów)
  - Kultura drukarska a zmiany społeczne
  - Historia bibliotek
  - Historia czytelnictwa

- Pisemna praca egzaminacyjna
- Historia książki, fil. kand. (30 punktów)
- Teoria i metodyka bibliotekoznawcza
- Kurs tematyczny (jeden kurs do wyboru)
  - Graficzny design – teoria i historii
  - Kodykologia i historia rękopiśmiennictwa
  - Historia technik graficznych
  - Historia opraw
  - Bibliografia analityczna
  - Rynek wydawniczy
  - Historia bibliofilstwa
  - Historia bibliotek szwedzkich
- Pisemna praca egzaminacyjna.

Instytut Kulturoznawstwa prowadzi również samodzielny kierunek – wiedza o wydawnictwach i rynku wydawniczym, który oferuje studia podstawowe, kontynuacje i licencjat.

Uniwersytet w Umeå. Fakultet Nauk Społecznych.

Instytut Socjologiczny. Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa

W 1993 roku zapadła decyzja o utworzeniu w Umeå dodatkowego, wyższego kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, który administracyjnie należy do Fakultetu Nauk Społecznych. Kierunek prowadzony jest przez profesora Olle Perssona, którego głównym nurtem badań jest komunikacja naukowa wśród badaczy nauk przyrodniczych i inżynierów. Przez ostatnie 20 lat jego specjalnością stały się pola badań naukowych i ich wiodąca rola w rozwoju bibliometrycznych technik badawczych.

Podstawą przyjęcia na kierunek na poziomie fil. kand. (90 hp) są wcześniejsze studia wyższe z zaliczonymi 90 punktami. Kierunek bierze swoje podstawy w znaczeniu informacji w dzisiejszym społeczeństwie. Dostęp do informacji jest dziś kluczowym zasobem w rozwoju wiedzy, kultury i gospodarki. Głównym zadaniem kierunku jest spojrzenie na przekazywanie informacji i te zależności, kiedy informacja jest produkowana, przekazywana i użytkowana – przede wszystkim na obszarze kultury, kształcenia i nauki. Poza oczywistą tu rolę biblioteki rozważa się także przekazywanie informacji w innych kontekstach. Podstawowym pytaniem, na które próbuje się znaleźć odpowiedź jest to, w jaki sposób przekazywanie informacji dzięki serwisowi i technice informatycznej można rozwijać w jak najlepszy sposób. Celem kształcenia na kierunku bibliotekoznawstwo jest danie studentom takiej wiedzy i umiejętności, które pozwolą na aktywne działanie i pośrednictwo w przekazywaniu kultury, nauki i wiedzy na różnych szczeblach organizacji administracyjnej państwa zarówno w bibliotekach, urzędach, organizacjach, jak i w przedsiębiorstwach.

Studia mają również za zadanie kształtowanie samodzielności i krytycznej oceny, zdolności rozwiązywania problemów, rozwoju wiedzy na polu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz samodzielnych badań i analiz. Ważnym elementem studiów są procesy komunikacyjne we współczesnym społeczeństwie informacyjnym, nawyki i potrzeby informacyjne różnych grup społecznych oraz metody służące przekazywaniu kultury, nauki i informacji. Podstawowe zrozumienie dla biblioteki jako zintegrowanego systemu informacyjnego oraz wiedza o tym, jak system ten należy organizować i jak go używać, to jeszcze jeden element studiów.

Kierunek na poziomie fil. kand. składa się z trzech głównych bloków podzielonych na 3 semestry:

- Przekazywanie informacji w kontekście naukowym (30 punktów)
  - Wstęp do bibliotekoznawstwa i informacji naukowej
  - Informacja, kultura i kształcenie
  - Informacja, nauka i gospodarka
  - Polityka informacyjna
- System informacyjny (30 punktów)
  - Technika informacyjna i projektowanie systemów informacyjnych
  - Odzyskiwanie informacji i organizacja wiedzy
  - Odzyskiwanie i wyszukiwanie informacji
- Ocena służb informacyjnych (30 punktów)
  - Metodyka oceny
  - Samodzielna praca pisemna.

Na program magisterski składają się trzy bloki podzielone na 2 semestry:

- Informacja naukowa, poszerzenie (30 punktów)
  - Teoria informacji naukowej
  - Naukowa produkcja informacji, komunikacja i zarządzanie informacją
  - Kultura popularna i nowe media
  - Techniki analityczne w informacji naukowej (webometria, bibliometria, jakościowa analiza tekstu)
- Organizacja, kierownictwo i prowadzenie projektu (15 punktów)
  - Organizacja
  - Kierownictwo
  - Prowadzenie projektu
- Praca magisterska (15 punktów).

Podobnie jak wcześniej omawiane uczelnie również Uniwersytet w Umeå oferuje wiele niezależnych kursów. Warto tu wymienić między innymi:

- Rola bibliotekarza w społeczeństwie (7,5 punktu)
- Wyszukiwanie informacji (7,5 punktu)
- Informacja naukowa, poszerzenie (30 punktów)
- Organizacja, kierownictwo i prowadzenie projektu (15 punktów).

Uniwersytet w Uppsali. Fakultet Historyczno-Filozoficzny.
Instytut Studiów ABM (Archiwum, Biblioteka, Muzeum)

Kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa powstał przy Uniwersytecie w Uppsali w roku 1997 i obecnie, poza niezależnymi kursami, oferuje jedynie studia magisterskie z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Kierunek ten koncentruje się przede wszystkim wokół dwóch centralnych, ściśle ze sobą połączonych, zagadnień, jakimi są zarządzanie informacją oraz biblioteka jako instytucja społeczna. Studia na tym kierunku dają szeroką i wielostronną wiedzę o bibliotekach, wyszukiwaniu informacji, organizacji wiedzy, przekazywaniu informacji oraz komunikacji komputerowej. Główne pytania, na jakie próbuje się znaleźć odpowiedź w czasie studiów, to: Jaką rolę odgrywa biblioteka w dzisiejszym społeczeństwie? Jak znaleźć odpowiednią informację z określonej dziedziny? Jakie kanały są nośnikami informacji? Jakie istnieją metody, by w odpowiedni sposób wybrać i zorganizować ogromny dziś przepływ informacji we wszystkich obszarach współczesnego społeczeństwa? W tym kontekście dużą wagę przykładana się do praktycznej wiedzy i obsługi technicznych pomocy, takich jak komputery i sieć komputerowa. Kurs przekazuje również tradycyjną wiedzę i umiejętności, jakie są potrzebne, by nabywać, gromadzić i udostępniać książki, czasopisma i inne typy mediów w różnego rodzaju bibliotekach.

Program magisterski z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej obejmuje w pierwszym roku następujące przedmioty:

- Wstęp do bibliotekoznawstwa i informacji naukowej
- Elektroniczne zarządzanie dokumentami I
- Naukoznawstwo
- Organizacja wiedzy
- Elektroniczne zarządzanie dokumentami II
- Zarządzanie informacją i struktury informacyjne
- Biblioteka, kultura, społeczeństwo
- Potrzeba, wyszukiwanie i użytkowanie informacji.

Drugi rok obejmuje natomiast:

- Teorię i metodykę
- Przekazywanie informacji w perspektywie użytkownika
- Rynek pracy, kierownictwo i organizacja
- 5-tygodniową praktykę
- Pracę magisterską.

Z roku na rok rośnie w Szwecji zapotrzebowanie na wykształconych bibliotekarzy szkolnych. Nie ma jednak na razie, jak wynika z omówionych dotąd kierunków, nie licząc kilku niezależnych kursów, takiego, który w specjalny sposób traktowałby biblioteki szkolne. Uniwersytet w Umeå jako pierwszy wyszedł naprzeciw potrzebom rynku pracy, umożliwiając absolwentom kierunku nauczycielskiego specjalizację bibliotekoznawstwo i informacja naukowa na poziomie magisterskim.

Dotychczas jest to jedyna w Szwecji uczelnia, która oferuje pełne wykształcenie nauczycielskie wraz z egzaminem magisterskim z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Uniwersytet Linneusza (do 2010 Wyższa Szkoła w Kalmarze i Uniwersytet w Växjö). Instytut Kulturoznawstwa

Do stycznia 2010 roku Uniwersytet w Växjö prowadził kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Kierunek ten jest kontynuowany na poziomie fil. kand. (180 punktów) na nowo powstałym z połączenia z Wyższą Szkołą w Kalmarze Uniwersytecie Linneusza. Studia skoncentrowane są wokół czterech głównych zagadnień: użytkownik-biblioteka-społeczeństwo, wiedza informacyjna, pedagogika biblioteczna oraz organizacja wiedzy i architektura informacji. Zawierają one zarówno część teoretyczną, jak i praktyczną, która odbywa się w konkretnym miejscu pracy. Trzyletni plan studiów wygląda następująco:

I semestr

- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na użytkownik-biblioteka-społeczeństwo I, 15 punktów (podstawowy kurs o bibliotece, bibliotekarzu, użytkowniku dawniej, obecnie i w przyszłości, miejsce biblioteki w społeczeństwie)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na organizację wiedzy i architekturę informacji, 7,5 punktu (podstawowe pojęcia i przegląd dziedzin wiedzy)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, metodyka, 7,5 punktu (podstawy metodyki badań)

II semestr

- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na użytkownik-biblioteka-społeczeństwo II, 7,5 punktu (kontynuacja)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na organizację wiedzy i architekturę informacji II, 7,5 punktu (katalogowanie, strukturyzacja i organizacja informacji przy pomocy baz danych)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na pedagogikę biblioteczną I, 15 punktów (teorie pedagogiczne i aspekty pedagogiczne istotne w pracy w bibliotece)

III semestr

- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na użytkownik-biblioteka-społeczeństwo III, 7,5 punktu (rola bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w przyszłym społeczeństwie informacyjnym, umiejętności i obszary pracy wybiegające poza ramy pracy tradycyjnej biblioteki)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na pedagogikę biblioteczną II, 7,5 punktu (kontynuacja)

- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na organizację wiedzy i architekturę informacji III, 7,5 punktu (usługi informacyjne na bazie internetu, różne rodzaje wyszukiwarek, rodzaje formatów hipertekstów, teoria, metodyka oraz technika zarządzania wiedzą)

IV semestr

- Studia wybranych przedmiotów odpowiadające 30 punktom z jednej dziedziny lub 15 + 15 punktów z dwóch różnych dziedzin. Przedmioty do wyboru mogą być z kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub też dowolnie wybrane z zupełnie innej dziedziny

V semestr

- Studia wybranych przedmiotów z jednej dziedziny odpowiadające 30 punktom. Przedmioty do wyboru mogą być z kierunku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub też dowolnie wybrane z zupełnie innej dziedziny

VI semestr

- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na aktualną problematykę badań, 7,5 punktu (kontynuacja)
- Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa z ukierunkowaniem na organizację wiedzy i architekturę informacji IV, 7,5 punktu (metodyka rozwijania i oceny ukierunkowanych na wiedzę usług informacyjnych z punktu widzenia użytkownika)
- Pisemna praca naukowa pod kierunkiem promotora, 15 punktów.

W czasie trzech pierwszych semestrów studenci odbywają praktyki w różnych typach bibliotek.

Uniwersytet Linneusza, podobnie jak inne uniwersytety, oferuje również pojedyncze kursy do wyboru. Wśród nich wymienić można:

Pedagogika biblioteczna (15 punktów)

Spotkanie między biblioteką a użytkownikiem. Zawód bibliotekarza w wymiarze pedagogicznym. Idee i aspekty wokół pojęcia „kompetencji informacyjnej”. Pedagogiczne podstawy oraz zależności między komunikacją a nauką.

Historia książki (15 punktów)

Biblioteka jako instytucja społeczna oraz rozwój książki na przestrzeni wieków od antyku do dziś ze szczególnym skupieniem się na okresach technologicznego rozwoju oraz kiedy znaczenie i dostęp do wiedzy działały na zmianę społecznej roli biblioteki.

Digitalizacja dorobku kulturowego (15 punktów)

Kurs ten nie koncentruje się na technice digitalizacji, lecz na procesach, które umieszczają w centrum projekt digitalizacji. Ważnym elementem jest tu polityka kulturalna nie tylko szwedzka, ale również europejska oraz międzynarodowe dyskusje związane z digitalizacją dorobku kulturowego.

Biblioteka szkolna (15 punktów)

Współpraca między szkołą a biblioteką oraz szczególna rola biblioteki jako jednego z ważnych zasobów w pracy szkoły. Rola bibliotekarza jako pedagoga i pośrednika w przekazywaniu literatury dzieciom, młodzieży i ustawicznie kształcącym się dorosłym.

3-letnie studia zakończone obroną pracy dają tytuł Filozofie kandydatexamen z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Angielskojęzycznym odpowiednikiem jest Bachelor of Art Library and Information Science.

Jak wynika z analizy powyższych kierunków, mimo jednakowej lub podobnej nazwy różnią się one znacznie między sobą. Lund i Umeå traktować można jako studia najbardziej ukierunkowane na wykorzystanie i przekazywanie informacji z zastosowaniem całej najnowszej techniki. Borås prowadzi nadal bardziej tradycyjne studia bibliotekoznawcze, choć informacja zaczyna odgrywać tu coraz większą rolę. Uppsala prowadzi studia pośrednie między tradycyjnymi a ukierunkowanymi na informację i współczesną technikę. Jedynym prawdziwie historycznym kierunkiem są studia nad historią książki i bibliotek w Lundzie.

Podobnie jak po II wojnie światowej prowadzono głośne dyskusje na temat kształcenia bibliotekarzy, tak i dzisiaj są one tematem gorących debat. Jaka jest rola bibliotekarza i jakim wymaganiom musi on podołać we współczesnym społeczeństwie informacyjnym, czy „rzemiosło bibliotekarza” to przeżytek, czy nadal należy uczyć się katalogowania? Te i wiele innych pytań śledzić można na łamach internetowych debat w ramach wspólnej bibliotekarskiej listy mailingowej pod nazwą Biblist. Ale to już nowa karta w historii szwedzkiego kształcenia bibliotekarzy.

Bibliografia

- Bibliotekarieprofessionen med yrkesetiska riktlinjer*, DIK-förbund, 1993.
- Byström K., *Etik på bibliotek*, Borås 1997.
- Ducander J., *Quo vadis bibliotekarie?: bibliotekarierollen utifrån en analys av de fyra utbildningarna i biblioteks-och informationsvetenskap i Sverige*, Borås, 1999.
- Oskarsson E., *Från bisyssla till yrke: folkbibliotekariernas professionaliseringssträvanden under första hälften av 1900-talet*, Borås 1999.
- Prins Gier Wilco de H., *The image of the library and information profession: how we see ourselves: an investigation: a report of an empirical study undertaken on behalf of IFLA's Round Table for the Management of Library Associations*, München, 1995.
- Sundberg L., Söderqvist R., „*jag har aldrig funderat på vad de kan...*”, Borås, 1999.
- Young P., *Librarianship: a Changing Profession // Books, Bricks & Bytes* / edited by S. R. Graubard & P. LeClerc, New Brunswick.